

Aki 1700-ban rajzolta a szegedi várat

Állítsunk emléktáblát Marsigli-nak!

A 17. század végén, közel 300 évvel ezelőtt állott a szegedi vár előtt, a Tisza túlsó partján egy zseniális, tudós katona, a „barokk kor Leonardo da Vinci”-je, a későbbi nagy polihisztor, Goethe előfutára, s rajzolta a várat készülő korzakalkotó tudományos műve részére, mialatt a folyó habjából eddig sehol sem látott szárnyas rovarok „keltek ki”, melyeket az alföldi népünk „tiszavirág”-nak ismer...

Ő írja le először, s innen vált világszerte ismertté ennek a kérészlétező rovarnak, a *Palingenia longicauda*-nak különös életmódja.

Ez a tudós férfiú *Luigi Ferdinando Marsigli* gróf volt. Egy sokoldalú hadmérnök-tábornok, aki tevékeny részt vett a törökök elleni felszabadító hádjárat vezérkari munkálataiban. Magyarország nemes lelkű barátja, a nagy fejedelem, II. Rákóczi Ferenc töretlen híve s barátja, korának kiváló csillagásza, régészeti emlékek megőrzője, a Duna és a Tisza élővilágának első föltárója, akinek vízrajzi megfigyelései közül említésre méltó, hogy folyamunkat s folyónkat összekötő csatorna első szorgalmazója. Mondják, hogy ő vizsgálta először kezdetleges „mikroszkópiumán” keresztül az iszapot, kutatva benne apró élőlényeket. Ő írta le az alföldi humusz és szikes területeket, ártereket, hogy aztán gondolatait egy későbbi, nagy ember, *Széchenyi István* gróf folytathassa.

Igazi humanista volt, jelszava: *nihil mihi!* (semmit sem magamnak).

Óriási munkája tiszteletdíjából másvalaki hatalmas birtokot vásárolhatott volna magának, ő a bolognai, s a később róla elnevezett milánói „Marsigli könyvtár”-at alapította meg.

Életműve ez a *Danubius Pannonico Mysicus* etc... A hosszú címet magyarul adva: *A magyarországi és balkáni Duna földrajzi, csillagászati, vízrajzi, történelmi és fizikai megfigyelésekkel megvilágítva és hat kötetbe szerkesztve Luigi Ferdinando Marsigli gróf, a párisi, londoni és montpellier-i tudós társaságok tagja által. Hága és Amsterdam 1726-ban.*

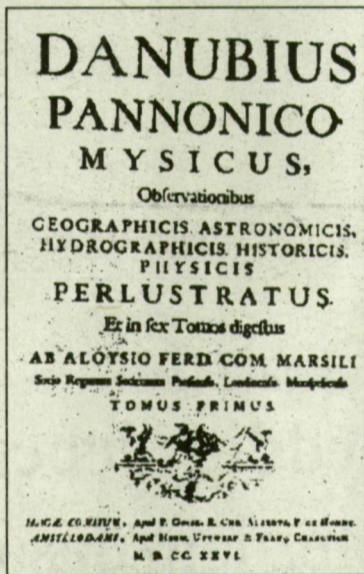
A mű nyomdai kiállítását illetően is

egyedülálló a világirodalomban számmunkra annyiban is fontos, hogy munkájához hasonló, terjedelemben, azóta sem írtak a magyar földről.

Szólhatnánk regénybe illő, kalandokkal telt életpályájáról, de csak dióhéjban. 1658-ban született Bolognában. Tanulmányait itt, majd Vencében s Paduában végezte, ahol akkortájt sok magyar fiatal is tanult. Ifjú korában testedzéssel, lóversenyeken való részvétellel indult neki az életnek, de nem feledkezve el csillagászati tanulmányairól sem. 1678-ban természettudományokkal kezd foglalkozni, mint anatómus kutató boncolásokat is végez. Egy velencei követséggel Isztambulba kerül, tanulmányozza a török haditudományt, közben elsajátítja a török nyelvet. Érdeklődik a Boszporusz vízrajza, a gyöngyragyók élete is. Hazatérve informálja Rómát, bemutatva a törökök hadakozási módjáról írt művét, melyben kifejti, miszerint a törökök nem legyőzhetetlenek. I. Lipót császárnál Bécsben sikerül kihallgatást nyernie, s a császár szolgálatába fogadja. Mint közkatona Győrött kezd működését. Esterházy Ferenc, Magyarország katonai parancsnoka megbízza hidak tervezésével, sáncok ásásával, s általában a Dunántúl és Rábaköz katonai feltérképezésével.

Működése közben török fogságba esik. Mint hadifogoly, módjában áll, hogy titokban Buda és Eszék térségében térképázlatokat készíthessen. A sok fáradtság következtében vérhasban megbetegszik. Ferences barátok mentik meg életét, végül is Spalátón át sikerül Vencébe szöknie.

Ekkor vesz részt Budára menve a megindult visszafoglalási műveletekben. A felszabadított budai várban több Corvinát (melyek közül a bolognai könyvtárban 5 darab ma is megvan) s értékes mohamedán és zsidó kéziratokat ment meg. 1688-ban rész vesz a Balkán felszabadítási hádjáraitában. Eközben a Duna mentén régészeti s faunisztikai kutatásokat végez. 1692-ben már mint császári tábornok békekötés végett újra Isztambulban jár. Közben idehaza sok támadás éri ellenségei részéről, akiknek szemében szálka tudományos működése, magyarbarátsága s gyűjtése.

1700-ban a császár Flandria felől megtámadja Franciaországot. A fővezér, Bádeni Lajos mint altábornagyot, maga mellé veszi Marsigli-t. Egy szerencsétlen katonai akció révén elvesztett lesz a császárnál. Megfosztják katonai rangjától is. A franciák azonban befogadják, s Montpellier-ben letelepedve, élete végéig a tudományoknak élhet.

Tudományos eredményeit összefoglalva kapjuk már említett hatalmas munkájában, melynek 6. kötetében találjuk Szeged és környéke növényzetére és állatvilágára vonatkozó megfigyeléseit, adatait.

Ha végigtekintünk Marsigli életművét, figyelembe véve azoknak magyar vonat-

kozásait, meg kell állapítanunk, hogy nem foglalja el a hazánkról írók között azt a helyet, amelyet megérdemelne. A halála óta eltelt több mint két és fél század alatt sokan méltatták Európa-szerte érdemeit. Nálunk a jelen században ismerték föl jelentőségét. Megindult a Duna, majd a Tisza kutatása, melyeknek tevékeny kutatógárdája egyaránt zászlóujára tűzte Marsigli nevét. Halálának 200. éves évfordulóját fényesen megülték hazájában, kiadták műveit Bolognában.

Nálunk is megemlékeztek ez időben munkásságáról. A szegedi Ferenc József Tudományegyetem is kivette részét az országos ünnepekből. Amint a Szegedi Hírlap 1930. november 10-i számában értesülhetünk, a „Magyar Hiszekegy és az olasz Giovinezza” jegyében a két nemzet kiválóságai érkeztek városunkba. Beszámoló hangzott el, egyöntetűen megállapítva, hogy a magyar és olasz nemzet közt fennálló rokonszenv hosszú időkre nyúlik vissza.

„...Hazánk történetének századaiban lépten-nyomon találkozunk az olasz nemzet nagy fiaival, akik mint tudósok, püspökök, hadvezérek, művészek vagy tanárok, akár államférfiaként, szolgálatába álltak a magyar ügynek. Ezeknek egyik legkiválóbbja volt gróf Marsigli, aki bár a császár katonájaként szolgált, meglátta a magyar föld természeti szépségeit, a magyar nép tünneményes sajátosságait. Ezeket nem tartotta meg csupán emlékei között, hanem közkinccsé tette könyveiben, amelyeket a saját költségén terjesztett, hírnevet szerezve vele a magyar nemzetnek. Hősként vérét ontotta, a fogság keserű kínjait szenvedte a magyar haza felszabadulásáért...”

Az egyetem díszünnepségén Iványi Béla dr. egyetemi tanár olasz nyelvű előadást tartott „Marsigli és a magyar Alföld” címen. Idézzünk az előadásából:

„...Esterházy János győri várpárancsnok volt magyarországi pályájának mentora. Ő szeretette meg vele hazánkat. És nagy műveiben pazar fényűzéssel emlékezett meg országunkról... Alföldi kutatásainak centruma Szeged volt, ahol 1693-97-ig és 1700-ban nyaranta több

időt töltött, éjszakáit tudományos megfigyelésekre fordítva. Figyeli a „Tisza virágzását”, hűsz felvételt közöl művében folyónkról, többet ezenkívül Szegedről. Külsőleg katona és diplomata, de belül mély tudós. A tudományágak közül legalább 16-20-at gyakorol. Ismeri Selmecezt éppúgy, mint a Tisza élővilágát, a budai Corvinákat, mint a Tisza vízállását. Köszönet e férfiú emlékének, aki hős felszabadítója, de egyben tudományos fölfedezője Alföldünknek...”

Volt ekkor városunkban díszbéd is, vetített képes előadás Marsigli-ról, a domban orgonahangverseny, végül uzsonna a Horthy Kollégiumban az előkelő olasz vendégek tiszteletére, akik aztán az esti gyorssal Budapestre utaztak.

Azóta – mintha elválták volna...

Azóta megünnepelte a tudományos világ születésének háromszáz éves évfordulóját is, de elfogadható emléke – legalábbis kőbe foglalt, maradandó emléke – hazánkban nincsen!

Akár lesz nálunk világkiállítás, vagy megemlékezések sorozata, akár nem – van hozzá elég időnk, s az alkalom is elérkezett (a 90-es évek közepe), hogy a szegedi vármaradvány falán, szegedi mesterrel, bronzból, barokk stílusban elkészíttessük, elhelyezzük Luigi Ferdinando Marsigli emléktábláját. Az esetleges domborművön szerepelhetne Szeged városának (várának) akkori hiteles, Marsigli által rajzolt hiteles ábrázolása is.

A helyi Polgármesteri Tanácsadó Testület legutóbbi, szeptember 9-i ülésén az alpolgármesternő, dr. Ványai Éva ismertette elgondolását az esedékes Expo ideje alatti rendezvényekről. Hogyan tudnánk külföldről idelátogató idegeneknek szegedi érdekességekkel szolgálni?

Nézetem, szerény javaslatom szerint egy alkalmi Marsigli-ünnepség, egy emléktábla elhelyezése a régebben abbamaradt kezdeményezés folytatásaként, nemzetközi jelentőségénél fogva bizonyára „idevonzaná” az olasz vendégeket, de bizonyosan a bolognai s milánói egyetem küldöttségét...

CSONGOR GYÓZÓ

